

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ DERNEĞİ

DAVA GÖZLEM RAPORU

ELİF ŞAFAK DAVASI

Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 35. ve 70. maddeleri

I. Giriş

1. Bu dava gözlem raporu, Türkiye’de düşünce ve ifade özgürlüklerini korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan, kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum örgütü olan İfade Özgürlüğü Derneği (“İFÖD”) tarafından hazırlanmıştır. İFÖD, Gözlem Raporunda Anayasanın 26. ve 27. maddeleri ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (“AİHS”) 10. maddesiyle güvence altına alınan ifade özgürlüğünün özel bir görünümü olan sanatsal ifade özgürlüğüne ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (“AİHM”) içtihadı ile belirlenen standartları esas almıştır.
2. **Elif Şafak**, Türkiye’de ve dünyanın birçok ülkesinde tanınan bir yazar ve akademisyendir. Şafak’ın kitapları birçok dile çevrilmiş, birçok prestijli edebiyat ödülüne layık görülmüştür. Şafak, edebiyat ve sanata katkılarından dolayı British Broadcasting Corporation (“BBC”) tarafından “dünya çapında en önemli 100 kadın” arasında seçilmiştir.
3. **İclal Mine Kırıkkanat**, Türkiye’de tanınan ve takip edilen bir yazar ve köşe yazarıdır. Gazeteciliğe Cumhuriyet gazetesinin Fransa temsilciliğinde başlayan Kırıkkanat, Cumhuriyet gazetesinde köşe yazıları yazmaktadır. Kırıkkanat’ın aynı zamanda yayınlanmış birçok kitabı bulunmaktadır. 1990 yılında basılan Sinek Sarayı, yazarın ilk romanıdır.
4. **Doğan Egmont Yapımcılık ve Yayıncılık A.Ş.**, (“Doğan Kitap”), 1999 yılından beri faaliyet göstermektedir. Bu kapsamda Türk edebiyatı eserlerinin yayını yanında dünya edebiyatı eserlerini de Türkçeye çevrilerek yayımlayan bir yayınevidir.
5. İFÖD tarafından takip edilen dava; Elif Şafak tarafından yazılan Bit Palas romanının, İclal Mine Kırıkkanat tarafından yazılan Sinek Sarayı romanından intihalde bulunduğu, bu nedenle Kırıkkanat’ın fikri mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiası hakkındadır. Bit Palas romanının 60. sayfasından itibaren kurgusu, kurgu mekanı, bazı karakterleri, yazım üslubu bakımından Sinek Sarayı romanından intihal edildiği ileri sürülmüştür.
6. Bit Palas romanı; Elif Şafak’ın 2002 yılında yayınlanan, dördüncü kitabıdır. Kitap ilk olarak Metis Yayınevi tarafından basılmış, 2009 yılından itibaren ise Doğan Kitap tarafından yayınlanmaktadır.

7. İclal Mine Kırıkkanat intihal iddiasıyla, Elif Şafak ve kitabın yayıncısı Doğan Kitap aleyhinde dava açmıştır. Davacı, eserinin mali ve manevi haklarının ihlali edildiğini ileri sürerek Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun (“FSEK”) 35. ve 70. maddesi kapsamında maddi ve manevi tazminat talebi yanında hükmün tirajı en yüksek beş gazeteden üçünde yayınlanmasını talep etmiştir. Aynı zamanda davacı, dava konusu kitabın piyasaya sürülmüş nüshalarının toplatılması, piyasaya sunulmamış olanların piyasaya sunulmasının menedilmesi ve yeni kitap basılmaması şeklinde tedbir kararı verilmesini talep etmiştir.
8. İFÖD tarafından takip edilen dava, FSEK’in iktibas serbestisini düzenleyen 35. maddesine aykırı olarak intihalde bulunduğu iddiası nedeniyle davacının FSEK’in 70. maddede yer alan maddi ve manevi tazminat talepleri hakkındadır. Bu Gözlem Raporunda ilk olarak davanın arka planı, dilekçeler aşamasında tarafların iddia ve cevapları ile duruşmalar aşaması, gerekçeli karar açıklanacaktır. Raporun son bölümünde ise açıklanan hukuki süreç, Anayasanın 26 ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. maddelerinde güvence altına alınan sanatsal ifade özgürlüğüne ilişkin yasal çerçeve, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları ışığında değerlendirilecektir.

II. Dava Süreci

A. Genel Bilgiler

4. İFÖD, bir sivil toplum örgütü olarak, bu Dava Gözlem Raporu ile Türkiye’de yazarların sanatsal ifade özgürlüğüne fikri mülkiyet mevzuatı kapsamında müdahale edilmesi örneklerinden biri olarak intihal iddiaları nedeniyle tazminat ödenmesine dikkat çekmek istemektedir.
5. İFÖD, yazarların yayınları ve edebi faaliyetlerinin fikri mülkiyet mevzuatı kapsamında sınırlandırılmasının sanatsal ifade özgürlüğünü zedeleyici etkiler doğurabileceği kaygısı taşımaktadır. Özellikle temelden yoksun davalar yoluyla edebiyat ve sanat insanlarının yıpratılması sanatsal ifade özgürlüğüne yönelik ciddi müdahaleler olup bu tür davaların muhalif sanatçıları yıldırma amacıyla kullanılması riski bulunmaktadır. Bu rapor ile fikri mülkiyet hakları ile sanatsal ifade özgürlüğünün dengelenmesinde gözetilecek hususlar çerçevesinde bir yazarın intihal iddiası nedeniyle tazminat ödemeye hükmedilmesinin ifade özgürlüğü üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.
6. İFÖD hukuk ekibi, Bit Palas kitabının intihal oluşturduğu iddiasıyla Elif Şafak aleyhine FSEK’in 35 ve 70. maddeleri kapsamında İstanbul Anadolu 1. Fikri ve Sınai Hakları Hukuk Mahkemesi nezdinde gerçekleştirilen yargılamanın dilekçeler aşaması ile duruşmalarını takip etmiş ve yargılama üzerinde gözlemler gerçekleştirmiştir. Dava beş celse sürmüştür, yargılama sonunda davalı Elif Şafak’ın Bit Palas isimli romanının davacı Mine Kırıkkanat’ın Sinek Sarayı kitabından intihalde bulunduğu karar verilmiştir.

Bu nedenle maddi ve manevi tazminata hükmedilen karar, istinaf kanun yolu açık olarak verilmiştir.

7. İFÖD'ün bu raporu, İstanbul Anadolu 1. Fikri ve Sınai Hakları Hukuk Mahkemesi nezdinde gerçekleşen yargılamaya ilişkin olup istinaf aşamasına ilişkin gözlem ve değerlendirmeler içermemektedir.

B. Dilekçeler Aşaması

8. Davacı İclal Mine Kırıkkanat, davalının ilk basımı 2002 yılında yapılan Bit Palas isimli romanında ilk basını 1990 yılında yapılan Sinek Sarayı isimli romanından intihal yapıldığı iddiasıyla maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Davacı, Bit Palas romanında özgün bir girişin ardından Sinek Sarayı romanından intihal yapıldığını ileri sürmüştür. Her iki romanın da aynı semtte, aynı mimari stilde yapılmış ve aynı kat sayısına sahip apartmanlarda geçmesi ve karakterler arasındaki benzerliklerin rastlantı sayılamayacağı belirtilmiştir. Davacının 18 sayfalık dava dilekçesinde her iki romandan parçalar ve örnekler sunularak ileri sürülen intihal iddiaları özetle şu şekildedir:

- i. **İsim intihali iddiası:** Sinek Sarayı romanının ismi, sinek pisliğini toplayan sineklin gibi marjinal kiracıların toplandığı apartmanı ifade etmektedir. Bit Palas romanında, marjinal kişilerin yaşadığı apartmanı anlatmak için sinek, bit sözcüğüne; saray ise palas sözcüğüne dönüşmüştür.
  - ii. **Merkez ve kurgu mekânı intihali iddiası:** Her iki roman da Beyoğlu ilçesinin Cihangir semtinde geçmekte ve olayların geçtiği apartmanlar, benzer mimari üsluplarla yapılmıştır.
  - iii. **Tematik kurgu intihali iddiası:** Her iki roman da hayali bir apartmanda geçmektedir, apartmanın tüm sakinleri kiracı ve marjinalerdir. Aynı zamanda her iki romanda apartman son sahiplerine miras yoluyla kalmış, apartman ve apartmanı çevreleyen alanın fiziksel özellikleri birbirine benzemektedir.
  - iv. **Karakter intihalleri iddiası:** Her iki romanda da yer alan karakterlerin fiziksel görünümleri, meslekleri, hastalıkları, apartmanda oturdukları katlar, olay örgüsünde başlarına gelen olaylar gibi hususlar arasında benzerlikler bulunmaktadır.
9. Davalı Elif Şafak'ın 30 sayfadan oluşan davaya cevap dilekçesinde ileri sürdüğü hususlar özetle şu şekildedir:
- i. Davanın, Bit Palas romanının 2002 yılında yayınlanmasından 20 sene sonra açılmış olması nedeniyle tazminat talepleri, Türk Borçlar Kanununun ("BK") 72. maddesi hükmü uyarınca zaman aşımına uğramıştır.
  - ii. Davanın açılması Anayasanın 14. maddesi ve TBK'nin 2. maddesi uyarınca hakkın kötüye kullanılması niteliğindedir ve dürüstlük ilkesine aykırıdır. Bit

Palas romanı hakkında uluslararası ve yerel basında birçok inceleme ve söyleşi yer almıştır. Üstelik bu inceleme ve söyleşilerin bir kısmı, davacının çalıştığı yayın organlarında yayınlanmıştır. Bu kapsamda davacının tanınmış bir yazar olarak 2002 yılında yayınlanan Bit Palas romanından haberdar olmaması hayatın olağan akışına aykırıdır. Hakkın kötüye kullanılması niteliğindeki bu dava, davacının davalının kişisel hayatı hakkında karalama, iftira ve ithamlarda bulunduğu bir tutumun devamıdır. Bu tutuma örnek olarak davacının, davalı hakkındaki çok sayıda sosyal medya paylaşımına yer verilmiştir.

- iii. Yargıtay içtihadında belirtildiği üzere intihalden bahsedebilmek için aranan temel şart özgün eser sahibinin hususiyetinin çalıntı esere aynen geçmesidir. Bu kapsamda eser bir bütün olarak incelenerek üslup, olayların kurgusu, dilin özgünlüğü ve yazın tarzları ele alınmalıdır. Aynı konuda yazılmış eserler olabilecekse de karakterler, olay örgüsü ve temel çatışmaların ele alınışındaki özgünlük eserleri birbirinden ayırmaktadır. Türk edebiyatında İstanbul merkezli apartman hikayelerini konu alan çok sayıda roman, hikâye ve tiyatro oyunu bulunmaktadır. Davacının apartman, bir apartmanda bulunan görevliler ve marjinal kiracılar üzerinden yaptığı benzerlik iddiaları abestir. Bit Palas romanı ile Sinek Sarayı arasında alelade benzerlik ve anonim kullanımlar dışında benzerlik veya örtüşme bulunmamaktadır. Nitekim okuyucular, eleştirmenler ve akademisyenlerin gözünde de bu iki kitap birbirinden farklıdır.
- iv. İntihal değerlendirmesi bakımından eserlerin bütün olarak değerlendirilmesine ilişkin içtihat yok sayılmıştır. Davacı; romanda yer alan kısımları bağlamından kopartarak, farklı sayfa ve bölümlerdeki cümleleri aynı konu, karakter ve bağlamlarda kullanılmış gibi göstermiştir.
- v. Davacı Bit Palas romanının ilk 65 sayfasını kitabın geri kalanından kopartarak iddialar ileri sürse de kitabın tüm bölümleri kurgusal bir bütünlük içindedir. Romanın kurgusal bütünlüğü gözetildiğinde iki roman arasında intihalin ötesinde esinlenme dahi bulunmamaktadır. Bu hususu dile getiren uzman görüşlerine yer verilmiştir. **Eleştirmen Asuman Kafaoğlu-Büke**, iki roman arasında ana kahramanlar, kurgu, olay örgüsü ve de yazınsal üslup açısından intihal bulunmadığını, bu iki roman arasında bir benzerlik bulunmadığını ve rastlantısal sözcük benzerliklerinin iki romanı birbirine benzetmek için yeterli olmadığını belirtmiştir. **Yazar İsmail Güzelsoy**, çok dikkatli incelemesine rağmen iki eser arasında, raftan çekilip alınmış rastgele iki roman arasında görülebilecek benzerlikten fazlasını tespit edemediğini belirtmiştir. **Yazar Gaye Boralıoğlu**, konusu, özgün ve yaratıcı üslubu, zengin dil kullanımlarıyla Bit Palası romanının Türk ve dünya edebiyatında benzersiz nitelikte olduğunu

belirtmiştir. **Yazar Elçin Poyrazlar**, iki roman arasında kurgu, dil, karakterler, biçim olarak hiçbir düzeyde benzerlik olmadığını belirtmiştir. **Karşılaştırmalı edebiyat uzmanı Mine Krause**, anlatım ve kurgu, üslup, hikaye, karakter betimlemesi ve gelişimi açısından iki eserde hiçbir benzerlik bulunmadığını belirtmiştir. **Davacı ve davalının kitaplarını Fransızcaya çeviren çevirmen Valerie Gay Aksoy**, iki eserin kurgu, kahramanlar, hikâye ve anlatım, karakter etkileşim ve mekanları ele alış biçimi olarak birbirine benzemediğini belirtmiştir. Aksoy’a göre “İstanbul’un bir binasında bir hikâye yerleştirmek, burayı bir hikaye çerçevesi olarak almak, şehri ve tarihi paylaşmayı kabul etmektir demek. Ve bu, binlerce kitabın gerçeğidir.”. **Akademisyen Prof. Dr. Ülker Gökberk’a göre** Bit Palası bir metinsel karnavalın sesi olarak içeriyle dışarı, seyirciyle oyuncu farklarını ortadan kaldırmıştır. Toplumsal tarihin kesişme noktalarını romanın epistemik ve tarihsel boyutu olarak sunarken Sinek Sarayı, bir karakterin bakış açısından anlatılan bir roman olarak tek-sesli ve tek-boyutludur. Bu yönleriyle iki eserin anlatıları “kurgu, anlatı teknikleri ve apayrı semantik ve semiyotik çerçeveler içinde veren” özgün romanlardır ve aralarında benzerlik ya da intihal yoktur.

- vi. Davacının isim intihali iddiası hatalı ve hukuka aykırıdır. Türk edebiyatı ve dünya edebiyatında isimleri birbirine benzeyen binlerce eser bulunmaktadır. Bu kapsamda apartman odaklı kitap isimleri örnek olarak verilmiştir. Nitekim, davacının iddia ettiğinin aksine “palas” Latin dillerinde saray anlamına geldiği için kullanılmamıştır; İstanbul’da birçok apartman isminde “palas” ibaresi doğrudan yer almaktadır.
  - vii. Davacının merkez ve kurgu mekânı intihali iddiası hukuka ve edebi üretimin ruhuna aykırıdır. Türk edebiyatında apartman son derece yaygın olarak kullanılmakta ve doktrinde bu durum “anonim kullanımlar” olarak adlandırılmaktadır. Üstelik davacının romanında apartman, hikâyenin dekoru olarak kullanılırken davalının romanında apartman adeta ayrı bir karakter olarak ele alınmıştır. Bu yönüyle mekân kullanımı ve kurgusu bakımından iki eserde hiçbir benzerlik bulunmamaktadır.
  - viii. Davacının tematik kurgu intihalleri iddiaları hukuka aykırıdır. Belli bir tarihi dönemde İstanbul’un mimari yapısı ile şehrin sosyal, kültürel birçok eserde olduğu gibi Bit Palas romanında da tahlil edilmektedir. Ancak eserlerdeki karakterler ve özellikleri ile kurgunun unsurları bakımından eserler arasında bir benzerlik yoktur.
10. Davalı Elif Şafak, yukarıdaki hususları açıklayarak davanın reddi ve tazminat taleplerinin reddine karar verilmesini talep etmiştir.

11. Davalı Doğan Kitap 11 sayfadan oluşan davaya cevap dilekçesinde, yayınevi olarak esere ilişkin içerik, yerindelik ve hukukilik denetimi yapmadığını, kusur ve sorumluluğu bulunmadığını belirtmiştir. Devamında, iki eser arasında intihalin ötesinde esinlenme dahi bulunmadığı belirtilerek davacının isim, merkez ve kurgu mekânı, tematik kurgu intihalleri iddiaları davalı Elif Şafak'ın cevabında yer verilenlere paralel gerekçelerle reddedilmiştir.
12. Davacı Mine Kırıkkanat, davalı yayınevının cevap dilekçesine karşı sunduğu 16 sayfadan oluşan cevaba cevap dilekçesinde iddialarını sürdürmüştür. Bu kapsamda Bit Palas ve Sinek Sarayı romanları arasında isim, merkez ve kurgu mekânı, tematik kurgu unsurları, karakterler bakımından intihallerde bulunduğu iddiaları tekrarlanmıştır.
13. Davacı Mine Kırıkkanat, davalı Elif Şafak'ın cevap dilekçesine karşı sunduğu 22 sayfadan oluşan cevaba cevap dilekçesinde iddialarını sürdürmüştür. Davacının ileri sürdüğü hususlar özetle şu şekildedir:
  - i. Davacı, 1986 ile 2010 yılları arasında dönemde yurt dışında dış muhabir ve köşe yazarı olarak çalışmıştır. Bit Palas romanı yayınlandığında intihal yapıldığından haberdar olmasını beklemek hayatın olağan akışına aykırıdır. Davacı, intihal konusu romanı 2021 yılında okuyarak intihal oluşturduğunu fark etmiştir. Bu nedenle, davalı Elif Şafak'ın zamanaşımı ve hakkın kötüye kullanımına ilişkin beyanları gerçeğe aykırıdır.
  - ii. Davalı Doğan Kitap'ın eser sahibi Elif Şafak ile birlikte kusur ve sorumluluğu bulunmaktadır.
  - iii. Bit Palas ve Sinek Sarayı romanları arasındaki rastlantısal olmayacak derecede benzerlik bulunmaktadır. Davalı Elif Şafak'ın cevap dilekçesinde yer verilen yazar ve eleştirmen görüşleri sübjektif olup bilimsellikten uzaktır. Bu kapsamda Hukuk Muhakemeleri Kanununun 293. maddesi kapsamında uzman görüşü olarak kabul edilmeleri mümkün değildir.
  - iv. Bit Palas romanı 60. sayfasından sonrasının özgün ve hususi bir eser olarak kabul edilemez. İntihal türü ise Sinek Sarayı romanının önemli içerikleri esas itibariyle kullanılarak anahtar kelimeler ve cümleler değiştirilmesi suretiyle klonlama ve bulma-değiştirme türleri arasındadır.
  - v. Her iki romanda da yer alan apartmanlar, herhangi bir bina olarak değerlendirilemez. Her iki romanda da Beyoğlu'nda yalnızca altı adet olan Art Nouveau mimari biçimine sahip apartmanlar yer almaktadır.
  - vi. Dava dilekçesinde yer alan hususlara paralel olarak Bit Palas romanında; Sinek Sarayı romanından isim, merkez ve kurgu mekânı, tematik kurgu, karakter yönleriyle intihal yapılmıştır.

14. Davalı Doğan Kitap 11 sayfadan oluşan ikinci cevap dilekçesinde, yayınevi olarak esere ilişkin denetleme yetkisinin olmadığını, dava konusu bakımından kusur ve sorumluluğunun bulunmadığını belirterek taraf sıfatının olmadığını belirtmiştir. Dava konusu kitabın kamuoyunda son derece yaygın olarak tanınan bir eser olduğu ve davacının 19 yıl boyunca sessiz kalarak davayı açmasının hakkın kötüye kullanımı niteliğinde olduğu beyanları tekrar edilmiştir. Devamında, cevap dilekçesinde yer verilen açıklamalara paralel şekilde davacının intihal iddiaları reddedilmiştir.
15. Davalı Elif Şafak 26 sayfadan oluşan ikinci cevap dilekçesinde; cevap dilekçesinde intihal iddialarına karşı açıklamalarına yer vermiştir, bunlara ek olarak ileri sürdüğü hususlar özetle şu şekildedir:
- i. Davacının, davanın süresinde açıldığına ilişkin iddiaları hayatın olağan akışına aykırıdır. Nitekim, Bit Palas romanı davacının Fransa’da olduğunu belirttiği dönemde Fransa’da da basılmış, ödüllere aday gösterilmiş ve hakkında inceleme ve söyleşiler kaleme alınmıştır. Gazeteci ve yazar olan, üstelik Elif Şafak hakkında çok sayıda paylaşım yapan davacının, yurtdışında da tanınmış Bit Palas romanından 19 yıl boyunca haberdar olmadığı iddiası gerçeği yansıtmamaktadır. Bu nedenle dava, hakkın kötüye kullanılması yasağı ve dürüstlük kuralına aykırıdır.
  - ii. Dava konusu intihal iddiasını Bit Palas romanı bakımından kabul etmek mümkün değildir. Roman; konu, dil, üslup, kurgu ve edebi çatı, karakterler, diyaloglar, kelime hazinesi ve yazın tarzı açısından tamamen özgün ve biriciktir.
  - iii. Cevap dilekçesinde edebiyat alanında uzman kişilerin değerlendirmelerini içeren raporlar, dürüst ve profesyonel bir inceleme sonucu kaleme alınmıştır. Hukuk Muhakemeleri Kanununun (“HMK”) 293. maddesinde gösterilen usule uygun mütalaalar niteliğindedir.
  - iv. Her iki romanda Beyoğlu’nda yalnızca altı adet olan Art Nouveau mimari biçimine sahip apartmanlar olduğuna ilişkin iddia dayanaksız ve hatalıdır. İnternet araştırması ile ulaşıldığı üzere İstanbul bir “Art Nouveau cenneti” olarak tanımlanmaktadır. Üstelik bu mimari tarzda apartmanda geçen çok sayıda roman bulunmaktadır.
  - v. Elif Şafak’ın eserlerinde oluşturduğu kendisine özgü üslup, duygu ve kurgu dili, Bit Palas romanında da bulunmaktadır. Elif Şafak yazarlığının yanısıra dünyanın en prestijli üniversitelerinden olan Oxford Üniversitesi’nin onursal öğretim görevlisidir. Aynı zamanda aynı üniversitede kültürel çalışmalar alanında misafir öğretim üyesi olarak da bulunmuştur. Bit Palas romanı, yazarın özgün üslubunu, disiplinler arası akademik altyapısının getirdiği

yansımalarla zenginleştirmiştir. Yazarın bu ayırt edici ve özgün dili ve üslubu, birçok inceleme ve akademik çalışmada da tahlil edilmiştir.

16. Davalı Elif Şafak cevap dilekçesiyle birlikte sunduğu uzman görüşlerine ek olarak, **yazar Oya Baydar'ın** uzman görüşünü dosyaya sunmuştur. Görüşte Baydar, iki eseri de okuduktan sonra intihal bir yana esinlenme izlenimi de edinmediğini; kurgu, üslup, olaylar ve kahramanların birbirine benzemediğini belirtmiştir. Baydar, konu ya da konunun geçtiği mekânın benzerliğinin intihal olarak değerlendirilmesi halinde dünya edebiyatında on binlerce eserin intihal nedeniyle karalanabileceğini vurgulamıştır. Baydar, “...yazarlarımızın kendi özgün yapıtlarını geliştirmeye çabalamaları yerine böyle suçlama ve davalarla uğraşmaları edebiyatımız adına bir kayıptır.” tespitine yer vermiştir.
17. Davacı, davalı tarafından sunulan uzman görüşlerinin, tarafsız ve objektif olmadığını belirterek itiraz etmiş ve yargılamada hükme esas alınmamasını talep etmiştir. Davacı tarafından dosyaya uzman görüşleri sunulmuştur. Davacı aynı beyanın ekinde dört görüş sunmuştur. **Yazar Ataol Behramoğlu**, iki kitabı bütünsel olarak gözden geçirdiğini, romanlardaki ana mekanlar ve kahramanlar arasındaki benzerliğin intihal ölçüsünde yakınlıklar içerdiğini belirtmiştir. **Medya kuramı üzerine dersler veren akademisyen Prof. Dr. Haluk Şahin**, iki eser arasındaki benzerliğin intihal bölgesine girdiğini belirtmiştir. **Yazar ve eleştirmen Ahmet Yıldız**, iki eserin tesadüf olarak değerlendirilemeyecek benzerlikler taşıdığını, bu benzerliğin intihal niteliğinde olduğunu belirtmiştir. **Çevirmen Ülker İnce**, iki eser arasında bütünü etkileyen benzerlikler bulunduğunu, ayrıntılar ve metin izleğindeki çakışmalar göz önüne alındığında intihal yapıldığını belirtmiştir.
18. Davalı Elif Şafak, yargılamanın görüldüğü Mahkemeye ek bir beyan sunmuştur. Şafak, edebiyat yolculuğundan bahsederek her romanında ciddi bir emek, adanmışlık ve alın teri olduğunu açıklamıştır. Devamında Bit Palas romanını İstanbul, Beyoğlu'nda tek başına yaşadığı evde yazdığını; romanda anlattığı karakterleri yaşadığı bölgenin kozmopolit ve rengarenk yapısından birebir etkilenecek oluşturduğunu belirtmiştir. Devamında; Bit Palas'ın, Şafak'ın hayatı ve gözlemlerini hayal gücüyle yansıması olduğu üzerine söyleşiler, radyo programlarının yapıldığı ve tüm yazın sürecinin belgelendiğini açıklamıştır. Şafak, dava açılana dek intihal yaptığı iddia edilen kitaptan haberdar olmadığını, ancak dava nedeniyle okumak durumunda kaldığını belirtmiştir.

C. Duruşmalar Aşaması

19. İstanbul Anadolu 1. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesinde görülen davanın ilk celsesi 11.10.2022 tarihinde gerçekleşmiştir. Dosyanın; fikri sınai haklar uzmanı, yazar ve muhasip olmak üzere üç kişilik bir bilirkişi heyetine gönderilmesine karar verilmiştir.

20. 24.01.2023 tarihli ikinci ve 11.04.2023 tarihli üçüncü celselerde, bilirkişi raporu gelmediğinden raporun beklenmesine karar verilmiştir.
21. 11.04.2023 tarihli bilirkişi raporuna göre Bit Palas ve Sinek Sarayı romanları, FSEK'in 2. maddesi uyarınca ilim ve edebiyat eseridir. Bilirkişi heyetinin yaptığı incelemeye göre Bit Palas isimli romanda, Sinek Sarayı isimli eserden yüzde beş oranında intihal bulunduğu belirtilmiştir.
22. Davalılar, 15.05.2023 tarihinde bilirkişi raporu ve bilirkişilere itirazlarını içeren bir dilekçe sunmuştur. Raporu yazan kişinin edebiyat analizi yapabilecek akademik ve sanatsal donanımı olmadığı, FSEK ve yargı içtihatlarına dikkate almadığı; temelsiz ve tutarsız bir rapor kaleme aldığı belirtilmiştir. Raporda, iki eserde geçen ortak kelimelere dayalı yapılan intihal değerlendirmesinin önyargılı ve dayanaksız olduğu belirtilmiştir. Davalılar, üniversitelerin edebiyat fakültelerinin ilgili bölümlerinden uzmanlık, tecrübe ve tarafsızlığa sahip akademisyenlerden oluşan yeni bir bilirkişi heyeti oluşturulmasını talep etmiştir.
23. 12.09.2023 tarihli dördüncü celsede, dosyanın yeni bir bilirkişi heyetine gönderilmesi talebi reddedilmiştir.
24. 14.12.2023 tarihli beşinci celsede dosya hakkında karar verilmiştir. İstanbul Anadolu 1. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi, davalı tarafın davacının fikri mülkiyet haklarını ihlal ettiğini tespit etmiş, davacıya maddi ve manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Aynı zamanda kararın kesinleşmesinden sonra Türkiye'de tirajı en yüksek üç gazeteden birinde kararın bir kez ilanına karar verilmiştir.

D. Gerekçeli Karar

25. Mahkemenin gerekçeli kararında, intihal kavramı FSEK'te açıkça tanımlanmamış olmakla birlikte başkasına ait bir eseri kendinin gibi gösterme, kaynak göstermeksizin bir başkasının eserinden kısımların alınması olarak açıklamıştır. Bu kapsamda intihal iddiasına konu olan fikri ürünlerin, FSEK anlamında "eser" sayılması gerektiği; ardından mali ve manevi haklara tecavüzün incelenmesi gerektiği açıklanmıştır.
26. Mahkeme, eserler arasındaki benzerliğin "*aynı alanda üretilmiş eserlerde bulunması mümkün, soyut fikir, konu, yöntem gibi olağan ve anonim unsurlara ilişkin ve sadece önceki eserden esinlenme mertebesinde kalmış ise*" meşru olarak kabul edileceğini belirtmiştir. Eser sahibinin hususiyetini yansıtan kısımlarda benzerlik, FSEK'in iktibas serbestisini düzenleyen 35. maddesine aykırı olarak yapılmış ise bu durumda, mali ve manevi haklara tecavüz edilmiş olacağı açıklanmıştır.
27. Mahkeme, yukarıdaki tespitlerinin ardından Bit Palas ve Sinek Sarayı romanlarının, FSEK'in 2. maddesi kapsamında "ilim ve edebiyat eseri" niteliğinde olduğunu belirtmiştir. İki eserde karakterler, işlenen temalar, olayların yaşandığı yer olan apartmanlarda, etraf betimlemesindeki benzerlikten hareketle "davalı tarafa ait eserin isim benzerliği, kurgulama, karakterler, mekân ve zaman birliği, olay örgüsüne ve sonuca bakıldığında esinlenmenin çok ötesinde, davacının romanının adından ve

içeriğinden yararlanıldığı ve bu yararlanmanın intihal düzeyinde olduğu” tespit edilmiştir. Bu nedenle davacının fikri mülkiyet haklarının ihlal edildiği belirtilerek FSEK’in 54 ve 70. maddeleri kapsamında maddi ve manevi tazminat ödenmesine hükmedilmiştir.

28. Karar, istinaf kanun yolu açık olarak verilmiştir.

III. Hukuki Değerlendirmeler

29. İFÖD tarafından hazırlanan bu Gözlem Raporunda; bir yazarın, romanının intihal oluşturduğu belirtilerek tazminat ödemeye hükmedilmesi suretiyle sanatsal ifade özgürlüğüne müdahale edilmesini ele alınmıştır.

30. Sanatsal ifade özgürlüğü, Anayasanın 26. ve 27 maddeleri ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. maddesi ve Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Sözleşme’nin 19. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğü kapsamında korunmaktadır.¹ Bu koruma, sanatçıların müdahalelere uğramaksızın özgürce çalışmalarını yürütebilmesi, sanatsal eserlerini yaygınlaştırabilmelerini güvence altına almaktadır.² Aynı zamanda Anayasanın 64. maddesi ile sanatçı ve sanat faaliyetlerinin korunacağı düzenlenerek Devlete bu konuda pozitif yükümlülükler yüklenmiştir.

31. 10 Kasım 2020 tarihli, Dijital Çağda Kültür ve Sanatta İfade Özgürlüğüne İlişkin Avrupa Konseyi Manifestosu, sanatsal ifade biçimleri ve sanatçıların baskı ve haksız müdahaleler olmaksızın sansüre karşı korunmasını vurgulamaktadır. Bu kapsamda sanatsal ifade ve sanatçının korunması; yeni bakış açıları, sanatsal hareketlilik ve yaratıcılığı güçlendirerek sanatı toplum için stratejik bir kaynak haline getirmektedir.³ AİHM, sanatsal ifade özgürlüğünün bilgi ve fikirlerin gelişimine katkı sunduğunu belirterek sanatçıların demokratik toplum için önem taşıdığını vurgulamış ve Devletin sanatçıların ifade özgürlüğüne yönelik gereksiz müdahalelerden kaçınması yükümlülüğü olduğunu belirtmiştir.⁴

32. Kitap basım ve yayımı, yukarıda yer verilen çerçevede ifade özgürlüğü koruması ve güvencelerinden yararlanmaktadır.⁵ Bu kapsamda edebi eserler, ifade özgürlüğü rejimi uyarınca sınırlamalara tabi tutulabilecekse de derece mahkemelerinin kararlarında,

¹ bkz. AİHM, *Müller ve Diğerleri/İsviçre*, no. 41202/98, 24.05.1988; *Ulusoy ve Diğerleri/Türkiye*, no. 52709/99, 31.07.2007; *Mariya Alekhina ve Diğerleri/Rusya*, no: 38004/12, 17.07.2018 ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, “Research Report on Artistic Freedom of Expression”, A/HRC/44/49/Add.2, 15 Haziran- 3 Temmuz 2020, para. 6,

<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g20/190/89/pdf/g2019089.pdf?token=Bt1xWiLidZVFAzths5&fe=true>.

² Pelin Başaran ve Ulaş Karan, “Sanatsal İfade Özgürlüğü Kılavuzu, s. 12, İstanbul, Şubat 2016, https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2016/03/23/Sanatsal_Ifade_Ozgurlugu_Kilavuzu_.pdf

³ Council of Europe Manifesto on the Freedom of Expression of Arts and Culture in the Digital Era, <https://rm.coe.int/manifesto-on-the-freedom-of-expression-of-arts-and-culture-in-the-digi/1680a056a2>.

⁴ AİHM, *Alinak/Türkiye*, no: 40287/98, 29.03.2005, para. 42; AYM, *Mehmet Ali Gündoğdu ve Mustafa Demirsoy*, B. No: 2015/8147, 08.05.2019, para. 23; *Mehmet Aksoy* [GK], B. No: 2014/5433, 11.07.2019, para. 59.

⁵ *Fatih Taş* [GK], B. No: 2013/1461, 12.11.2014, paras. 58-61, 105.

ifadelerin içeriği ile biçiminin bütün olarak değerlendirilmesi; eserin özellikleri, bağlamı, üslubu, estetik anlayışı dikkate alınarak somut gerekçelere yer verilmesi gerekmektedir.⁶ Aksi halde sınırlamaların demokratik toplumda gerekli ve ölçülü olduğundan bahsedilemeyecektir.

33. Bu raporun konusunu teşkil eden dava iki özel şahıs arasındaki bir hukuk davasıdır. Ancak insan haklarına ilişkin anayasal ilkelerin anayasanın yatay etkisi gereğince bu davaları çözmekle görevli mahkemelerce de gözetilmesi gereken ilkelerdir. Özellikle iki anayasal hakkın çatıştığı durumlarda mahkemelerin dikkatli bir dengeleme işlemi yürütmesi zorunludur.
34. Bu dengeleme uyuşmazlıkların çözümünde usulü güvencelere de uyulmasını gerektirir. Bu çerçevede çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkelerinin gözetilmesi ve tarafların mahkeme önünde eşit haklardan yararlandırılmasını da gerektirir. (*Baka/Macaristan*, [BD], no. [20261/12](#), §161, 23.06.2016; *Kula/Türkiye*, no. 20233/06, § 46, 19.06.2018). AİHM, etkin bir yargı denetimi bulunmamasının, Sözleşme'nin 10. Maddesini ihlal edebileceğine karar vermiştir (*Lombardi Vallauri/İtalya*, no. 39128/05, § 45-56, 20.10.2009; akademik özgürlükler bağlamında bkz. *Mustafa Erdoğan ve diğerleri/Türkiye*, no. [346/04](#) ve [39779/04](#), § 40, 27.05.2014). Mahkemeye göre 10. madde bağlamında ifade özgürlüğüne yönelik tedbirin gerekliliği konusunda gerçekleştirilen yargısal denetimin nitelikleri, bu çerçevede takdir yetkisinin uygulanması konusu da dâhil olmak üzere, özel bir önem taşımaktadır” (*Animal Defenders International/Birleşik Krallık* [BD], no. [48876/08](#), 22.04.2013, § 108, AİHM 2013 (özetler)).
35. Sayılan hususlar dikkate alındığında, Elif Şafak'ın Bit Palas romanının intihal oluşturduğu tespiti ile sonuçlanan yargılamanın sanatsal ifade özgürlüğü bakımından usule ilişkin yeterli güvenceleri sağladığını söylemek mümkün değildir. Bu kapsamda FSEK'in intihale ilişkin somut bir tanım içermediği belirtilmekle birlikte, yargılamada intihalin tanımlanma ve uygulanma biçiminin kesin, öngörülebilir ve tutarlı bir şekilde değerlendirilmediği görülmüştür.
36. Yargılamaya konu eserlerin benzer mekanları işleme, hikâyenin Beyoğlu'nda bir apartmanda geçmesi ve temalardaki ortaklık intihal tespitinde dikkate alınmıştır. Ancak bu unsurların “intihal” olarak değerlendirilebileceği konusunda objektif ve öngörülebilir ölçütlerin kullanıldığını söylemek mümkün değildir. Dosyaya sunulan aksi yöndeki pek çok görüşe niçin itibar edilmediği, yeni bir uzman bilirkişi heyeti tayin edilmesi talebinin niçin reddedildiği anlaşılammıştır. Özellikle atanan bilirkişinin uzmanlığın bakımından oluşan şüpheler dikkate alındığında bu eksiklik daha da önem kazanmaktadır. Zira davalının eserinin intihal içerdiği konusunda objektif hukuki ve bilimsel kriterlere göre görüş birliği oluştuğu söylenemez. Benzer temaları işleyen ve

---

⁶ İrfan Sancı, B. No: 2014/20168, 26.10.2017, para. 57, 60; *Mehmet Aksoy* [GK], B. No: 2014/5433, 11.07.2019, para. 69.

aynı mekânda geçen başka birçok eserin olduğu davalı tarafından gösterilmesine rağmen bu genel kavramlar üzerindeki soyut kesişimler dikkate alınmıştır.

37. Yerel mahkeme kararında, davalının üslubu ve özgün dil kullanımı, yaratıcı evreni bağlamında somut bir değerlendirme yapıldığı söylenemez. Karardaki bu eksikliğin, ifade özgürlüğüne ilişkin güvencelerin yokluğunda yeterli bir incelemeden yoksunluğu ortaya koyduğu görülmüştür. Karar, bu yönüyle FSEK kapsamındaki belirsizliği ortadan kaldırmaya yönelik Yargıtay içtihatlarını değerlendirmemiş ve tartışmamıştır. Bu hususlar, yalnızca aleyhine tazminata hükmedilen yazarın ifade özgürlüğünü sınırlayıcı etki doğurmamakta; aynı zamanda hukuki kavramların, yargı makamlarınca öngörülemez ve belirsiz bir şekilde yorumlanmasına da neden olmaktadır. Bu karardan sonra; bir yazarın, İstanbul Beyoğlu'nda bir apartmanda yaşayan kişileri anlatan bir hikâyeyi kaleme alması halinde, eserin yayınının üzerinden onlarca yıl geçse dahi intihal iddiasıyla karşılaşma riski hep güncel kalacaktır. Dolayısıyla karar, Elif Şafak'ın ve esasen genel olarak tüm yazarların, yazarlık ve yaratıcılık süreci üzerinde caydırıcı bir etki doğurmuştur.
38. AİHM'in belirttiği üzere sanatçı, eseri aracılığıyla yalnızca kişisel vizyonunu dile getirmekle kalmaz, aynı zamanda topluma ayna tutar. Bu surette toplumun ifadesi olur, toplumu biçimlendirir.⁷ Beyoğlu'nun apartmanlarının artık yazılmaması ise o apartmanlarda yaşayanların hikayelerinin; İstanbul'un başka semtlerinde, Türkiye'nin başka illerinde, hatta dünyanın başka yerlerindeki apartmanlarda yaşayanların hikayelerine hiç dahil olamamasına neden olabilir.

IV. SONUÇ

39. Raporunda açıklandığı üzere Elif Şafak aleyhine tazminata hükmedilen yargılamanın sanatsal ifade özgürlüğüne yönelik müdahale teşkil ettiği açıktır.
40. Fikri mülkiyet mevzuatında yer alan intihal kavramının öngörülemez ve tutarlı olmayan şekilde yorumlanması sanatsal ifade özgürlüğüne yönelik müdahalenin meşruiyetini sorgulanır hale getirir. Bu kapsamda somut olaydaki yargılamanın, Elif Şafak ve beraberinde diğer yazarların edebi faaliyetleri üzerinde caydırıcı bir etki doğurabileceği kaydedilmelidir.. Bu yönüyle yargılamanın edebiyat alanında üretim yapan sanatçıların ifade özgürlüğüne yönelik usule ilişkin temel güvenceleri sağlamadığı, objektif ölçütlere dayanmayan kararın ifade özgürlüğünü ihlal edebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

---

⁷ *Otto-Preminger Institut/Avusturya*, no. 13470/87, 14.01.1993.

KAYNAKLAR

Kararlar

- **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi**

Müller ve Diğerleri/İsviçre, no. 41202/98, 24.05.1988

Otto-Preminger Institut/Avusturya, no. 13470/87, 14.01.1993

Alınak/Türkiye, no: 40287/98, 29.03.2005

Ulusoy ve Diğerleri/Türkiye, no. 52709/99, 31.07.2007

Lombardi Vallauri/İtalya, no. 39128/05, § 45 56, 20.10.2009

Animal Defenders International/Birleşik Krallık [BD], no. 48876/08, 22.04.2013, AİHM 2013 (özetler)

Mustafa Erdoğan ve diğerleri/Türkiye, No. 346/04 ve 39779/04, § 40, 27.05.2014

Baka/Macaristan, [BD], no.[20261/12](#), 23.06.2016

Kula/Türkiye, no. 20233/06, 19.06.2018

Mariya Alekhina ve Diğerleri/Rusya, no: 38004/12, 17.07.2018

- **Anayasa Mahkemesi**

Fatih Taş [GK], B. No: 2013/1461, 12.11.2014

İrfan Sancı, B. No: 2014/20168, 26.10.2017

Mehmet Ali Gündoğdu ve Mustafa Demirsoy, B. No: 2015/8147, 08.05.2019

Mehmet Aksoy [GK], B. No: 2014/5433, 11.07.2019

- **Rapor ve Kitaplar**

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, “Research Report on Artistic Freedom of Expression”, A/HRC/44/49/Add.2, 15 Haziran- 3 Temmuz 2020, para. 6,

Pelin Başaran ve Ulaş Karan, “Sanatsal İfade Özgürlüğü Kılavuzu, İstanbul, Şubat 2016, https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2016/03/23/Sanatsal_Ifade_Ozgurlugu_Kilavuzu_.pdf